

KIADÓHIVATAL:
Fűtőza 132. sz.

HIRDETÉSEK DÍJA:

Három hasábos pátisor 5 kr.
Kis Hirdetőben egy szó 2 kr.A hirdető fél nevével ellátott
hirdetéseknél külön 30 kr.
bélyegdíj fizetendő.

HALASI ÚJSÁG

TÁRSADALMI HETILAP.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTŐSÉG:

Fűtőza 132. sz.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

egész évre 4 frt
fél évre 2 "
3 hóra 1 "

Egyes szám ára 10 kr.

Az adók kivetése.

November 2-án kezdődött meg városunkban az egyenes államadók összeírása. E munkálat lesz alapja részben a jövő évi adókivetésnek, s így most döntik el minden egyes polgárra nézve a földadó kivételével, — mert a most folyó összeírás erre nem terjed ki, — hogy mennyi adót fizet a jövő esztendőben. E munkálat megkezdődésétől mindenki értesítettett ugyan annak idejében, mindemellett szükségesnek tartjuk arra a helyen is felhívni a közönség figyelmét.

Az állam és az egyesek érdeke egyformán azt kívánja, hogy az adók igazságos arány szerint vettessenek ki s senki se fizesse az adót több birtok vagy jövedelem után, mint a mennyi fölött tényleg rendelkezik. Hogy lehet azonban ezt elérni? Nincs rá más mód, mint ha mindenki személyesen jelen van akkor, midőn rá az adót kivetik s a helyes helytelen kivetés ellen ott rögtön felszólal.

Ambár az adófizetéssel járó számtalan kellemetlenséget ily egyszerű módon ki lehetne kerülteni, a helyett mégis mit tapasztalunk? Azt, hogy az adóalap összeírásakor az adózó polgá-

rok közül alig jelenik meg minden tizedik. Ilyenkor az illető hivatalnok természetesen kénytelen az adót a saját belátása szerint vetni ki, vagy a legjobb esetben csak néhány jelenlevőnek, sokszor meglehetősen, éppen nem megbízható értécsítésére kénytelen támaszkodni. Minden ilyen alkalommal természetesen számtalan tévedés történhetik s történik is: egyforma nevek összecserélődnek, tanyai lakosokra kivetetik az adó a városon is meg a tanyán is, rég kifizetett tőkepénzek adó alá iratnak be, a jövedelem többre tétetik, mint a mennyi valósággal van stb. Mind e bajokért ősi szokás szerint az adókivető közegeket szidják, pedig itt is érvényes az a régi igazság, hogy a mikor valami baj éri az embert, első sorban a saját mulasztásainak tulajdoníthatja azt.

Az adónak helytelenül történt kivetése ellen még van valami orvoslás. Az összeírás eredménye ugyanis bizonyos időben, a miről a lakosság szintén értesítettett szokott, kitűtetik közszemlére, hogy ott mindenki megláthassa, mennyi adóalapot vettek fel terhére s aztán az ellen felszólalhasson. Csak-hogy persze az összeírás eredményét

még kevesebben nézik meg, mint a hányan az összeírásra megjelentek. Csak mikor már fizetni kell, akkor káromkodik a magyar ember, hogy már megint több az adó, mint tavaly volt. Ekkor azonban akár hibásan, akár helyesen van kivette az az adó, többé rajta segíteni nem lehet. Az összeírás eredményét ugyanis fölterjesztik az adófelügyelőhöz, a ki azt hitelesíti, s ha egyszer hitelesítette, azon többé itthon nem változtathat senki.

Mielőtt sorainkat befejeznénk, még arra akarjuk figyelmeztetni polgártársainkat, hogy az iparosok, kereskedők, szellemi foglalkozást űzők, haszonbérlet és állandó fizetést élvező egyének, nemkülönben azok, kiknek kamatos pénzük van, jövedelmeiket a majdan kezeikhez jutott bevallási iven a lehető legrészletesebben, a valóságnak megfelelően vallják be s ne tegyék, mi eddig gyakran előfordult, hogy az ivenket kitöltetlenül adták be.

Mert ennek az a rossz következőse van, hogy adójok a múlt évről magasabb tételben fog kivetetni az adókivető bizottság által. E bizottság ugyanis úgy okoskodik, hogy az illetők azért nem adták be szabályszerű val-

TÁRCZA.

A közegészségügy Halason.

I.

Ha valamely város rohamosan fejlődik, ha abban a lakosok száma benső szaporulat által növekszik, vagy ha az egyszerre egy nagyforgalmu út mentébe jutván, megnyílik a jövővönnyek számára, a törzsökkel idegenekkel szaporodik: több igen fontos kérdéssel együtt a közegészségügy kérdése is előtérbe lép.

Városunk ilyen gyorsan fejlődő telep. Néhány évtized előtt lakossága még majdnem pásztor és földművelő, mondhatjuk nemrég öltözött volt. A szabadban dolgozott, nyílt ég alatt pihent ki fáradalmait — és ha a zord időjárás fedél alá hajta — akkor is elszórtan fekvő tanyáiban vagy kunyhókban húzódott meg; a városba csak ritkán és rövid időre került be. Nagyobb tömeg egy helyre alig jutott. Legföllebb a templomban tartózkodott meg a nép. Az ősi erényekben és erkölcsökben nem volt nemzedék öröteljes és egészséges volt. Azóta azonban gyökeres változás állott be. A háromállomány folyton fogyott, a pásztoroktól fő része napazártsá válnak, — hasonlóképp fogyott a földművelők száma is, de ahogyan gyarapodott az iparosok és kereskedők csoportja; tehát oly elem, mely a nagy tömegre szorult, melynek működési alapját a népnek egy helyben való tömörülése képezi. Szóval: a városi lakosság száma nőtt és azaz meg azaz ember jutott oly kicsiny tőrré — a hol néhány évtized előtt annak 1/10-e volt. A szaporulat nyomában a szegénység járt és ez még jobban tömörítő hatással volt. Az iskolára költözésére hármasított az intézeteket és ismét sokkal több

lőlek szorult egy-egy tőrsőgre, mint a mennyi abba eredetileg szánva volt. A civilizáció is dacára Halas eddigi elszigeteltségének, meghozta jó gyümölcseivel a fergosokat is.

Kocsinák és pálinkás boltok nyíltak fölös számmal. A nagyobb fogyasztás, a nyorroszkodási vágy hamar rátette kezét a hamisítatlan italra: az élelmiszerek konyér, tej stb. hasonló befolyások alatt minőségben esőkkentek. Ezek kapcsolatában az erkölcsök lazultak, az öröteljes nép elemei nővő, sonyvöl; városunk márt-márt a nagyobb városok képét nyújtja. Világos, hogy ilyen állapotokkal szemben, hátrahatott kezokkal nézni a dolgok folyását, a legnagyobb véték volna, akkor, a mikor a pusztító erő ellenében hasonló javító erő fölöttrendelkezünk.

Tény az, hogy nálunk Magyarországon a közegészségügy eddig mostoha gyermek volt. Csak most, a mulasztások folytán, mindentűt mutatkozó károk öbrosították föl az általános érdeklődést iránta. Nagyobb mintá-államokban, főleg Angliában a közegészségügy ép oly fontos kérdés, minthár mi más, pl. közgazdasági. Ott a kisebb városok is ép olyan szempontok alá esnek, mint a nagyobbak.

Ídeje, hogy mi is mozogjunk.

Mi a következőkben íparkodni fogunk, a kérdést saját tapasztalataink alapján fejtegetni, vagy a hol azok hiányzanak, annak fejtegetését provokálni.

Itt fogunk mutatni azon hiányokra, melyeket mi tapasztaltunk, de rámutatunk azokra is, a melyekre nézve vizsgálat még nem történt meg, de azt megajándéknok véljük.

A témák a következők:

1) Megfelel-e Halas város fekvése a higiénia minden kívánatának, azaz: olyan-e

annak talaja, levögője, vize és környéke, mely alkalmas arra, hogy előmozdítsa és biztosítsa egy erős és munkára képes nemzedék fejlődését?

2) A városi talajon épült lakóházak, tekintve az építési helyet, anyagot, szellőztetést és világítást olyanok-e, hogy az ép emberi szerveszet kár nélkül huzamosabb ideig tartózkodhatik bennök?

3) Az élelmiszerek, melyek a nagy tömeg táplálékul szolgálnak, rejtenek-e magokban annyi tápláló erőt, mely a test fenntartására és erősítésére elegendő?

4) Azon középületek, főleg oly intézetek, melyekben hosszabb időn át tömegtöltés van, a tűzbiztonságot, szellőztetést és világítást, helyes berendezést illetőleg megfelelnek-e a követelményeknek?

5) Helybeli járványok vagy esetleges epidemiákkal szemben van-e kellő intézkedés dívatban?

6) A halálozás arányban van-e a szűléssel, és ha nincs, miért nincs?

7) Az orvosi kezelés hozzáférhető-e mindenki számára? Szokva van-e a nép az orvoshoz, avagy a kuruzslás dívatozik?

Ejétek és talán még több hasonló irányban háladó kérdés megvitatását tűztük ki feladatunkul, hogy megvilágosítsunk közegészségi viszonyainkat, hogy fölébroszítsuk a közérdekeltséget oly tényezőkré iránt, melyeknek valamely nép fejlődésére oly óriási befolyásuk van, — és végül, hogy azon köröket, melyek az esetleges hiányok javítására hivatnak, a kellő irányu munkálkodásra sarkontassuk.

Dr. Róna Sámuel.

lomást, mert jövolelmük többletét el akarják vonni az adóztatás alól. Különösen pedig figyelmeztetjük azokat, kiknek kamatos pénzük van, hogy bevallási iverikhez — a mennyiben lehetőséges — okmányait csatolják be, főleg ha azzal a betáblázott követelés kifizetése igazolható.

Arany János emlékezetére.

A főiskola tanári kara az egyház elnökségével egyötombon szépen sikerült gyásznapot rendezett a múlt vasárnap délelőtt Arany János elhunyt alkalmából. Az ünnepnek, melyen a városi közönség köréből is szép számmal voltak jelen, következő lefolyása volt.

Péter Dénes, az egyház világi elnöke, emlékbeszédet olvasott az elhunyt felett. Ez emlékbeszéd így hangzott:

Tisztelt egyház-tanács, tanárikar, főiskolai ifjuság!

Gyásznapra gyűltünk össze, hogy jajsavunkat összogyítsuk az egész hazát átzúgó fájdalom kiáltással!

Legnagyobb költőnk — kit mig élőnek ismertünk — Arany János meghalt!

E szó nyilatlik a hazán korenától.

Egy röpke szóban — nagy fájdalom!

Oh! — hogy volna erő az én gyenge szavamban méltón tolnácsolni e szívet fűcsaró fájdalmat: mikor koszorus költőinknek, szónokainknak ajkain zokogásba fűadt a búcsú szó, melynek az ó ravatala felett, ő hozzá, a moha nem felejtethető istenhözadót kellett volna mondani!

En csak áldani tudom a magyarok Istent, hogy őt nekünk, nemzetünknek adta!

Mikor a nemzet buba merülve, fájdalom egy jajszóval se könnyebbíthetett, — mikor csak a rablánc csörgése hallott a gyászoló hazában s néma kín gyötörte a honfi-szíveket: akkor e fojtogató néma kín az ó lantja adott hangot, s az addig kifejezhetetlen bánatot elzengő hang átvezett szenvedő hazánk hőrozm és rónán s felfakasztotta könnyeink forrását, hogy e sírva csörgő forrás csapjával enyhíthetessük az égő sebeket, melyeknek kínos sajgását addig uóman kellett túrnunk; — hiszen akkor „magát az oltiport magyarnak kisírni se volt szabad!”

En ő, hogy e síralom kódét onzlassa szempeinkről és roményt ébresszen szívóinkben, felvarázsolta előttünk multunk napjait. Lángszóval megvilágította előttünk történetünk és mondavilágunk homályban borongott hőreit; élő alakokká teremtette e fölistoneket, kikről fejedelmi költő testvére dallá, hogy egykoron a porba omlott Európa homlokán tomboltanak! En mi láttuk és látjuk azokat, kiknek létezését már-már memének kezdők tartani — én láttukra bizni hinni kezdünk jövünkben; — mert a mely nemzet multját ily dicő alakok ékesítik, az el nem onyészhat; annak jövője van. — Így oltá ő sobánk hegesztésével szívóinkba a roményt hazánk oljövendő szabadsága fölől!

En imo a kogyos Isten megengedte órnio, hogy lássa a szabadság napját fényt árasztani hazánk derűlő egén! Megengedte órnio, hogy Tyrtacourunknak, szabadságharcunk dicő dálnokának, Petőfi Sándornak ez a letiprott, de ónerejéből szent jogánál fogva ismét szabaddá lett nemzet, szobrot emelt, méltó magához és a dicőitetthez! Korán elhunyt barátokat, kinek nem volt jel sírfáján, hányszor sirattuk veled! En most már valóvá vált a romény, e szabad nemzet ha nem borulhat is ómmeretlen sírjára, sorotta iránta tartozás csokoly részét.

De még el se engedte az órnio, mely e szent szobor emelésének ünnepén áthatotta a hazát — a már a te nagy nemes művel utolsó dobhant!

Oh ti megdicsőült költő testvérek, — ti ónfényetekben ragyogó órnio csillagok, világotlatok nekünk; egymást kiegészítő, egymást nagyobbító fényetekkel, hogy e világ-

ságban tanuljuk töletek szeretni e hazát, melyet nálatok jobban ónzótlóbbul seikise szeretett, méltóbban seikise magasztalt föl!

Dicsőült Aranyunk, te mondád a legnagyobb magyar, Szóchenyi halálakor:

„Szentebb e föld, honnak áldott alapja,
Mióta nagy szív, benne nyugozzol;
Szentebb a multak ózredői lapja,
Mióta nagy név hozzátartozol! —
Koszorut elő! . . . morzsoljuk el könyünköt:
Az istenülés perzsi már ezek!
Horita hunopló nyrtas fejszket:
Reményné váljon az emlékezet!”

Most mi mondjuk ezt, midőn porod olvegylt a szent haza földjében; és ime, a te elvesztőd feletti fájdalunkat, a te vigasztaló énekeddel próbáljuk csillapítani!

Dicsőség nevedre, áldás emlékedre!

Ezután Papp Mihály, az irodalomtörténet tanára tartott felolvasást Aranyról, mint költőről. E sikerült s alapos tanulmányra mutató felolvasásból a következőket közöljük:

En, melyen tisztolt közönség! kartársaim megbízásából állok itt, hogy csakóly tehetségemtől kitelhetőleg előléntessam, mi volt Arany nekünk?

Nemesített érzelmeket hordozott keblében; a természetre, az emberi szenvedélyekre vizsgáló tekintetvet vetett, a való életet magasabb szempontból vevé föl s dalát a szépnek és jónak s az órnio dicsőségnek szentelő, hogy általa minden ifjúból lángra gyuladjon.

Ismeretlen magányból tűzokádó gyánant tenger mélyéből egyszerre törve ki, váratlanul lépett az ország elsőrangú költői közé oly korban, a melyben a magyar irodalom valamennyi herosa küzdött a borostyánért. A szalontai jogyzónok nová 1845-ben lett ismeretes a Kisfaludy társaság pályázatán „Az olvasott alkotmány”-nyal, melyben a napi-rondon volt politikai mozgalmakat finom satyrai éllel tárgyalja s már e mű meghaladott mindent, mit gúnyköltőzetünk eddig teremtett.

Korszakot alkotó volt fellépése „Toldi”-jával, melyben a népies elem oly művészien nyilatkozik. E mű azonnal országos elterjedésnek órvondott s a költő nevét egész Magyarhon viszhangozta. A költők lantjokkal zongtek dicsőretet a mű fölől s ólismorót a költőnek. Petőfi így szólítja meg:

„Ki volt tanítód? Hol jártál iskolába?
Hogy lautod ily mesterközökkel ponzeted
Az iskolába nem tanulni, hűbös
Ilyet . . . a természet tanított tegedet.”

Arany ez opost a nép között is élő mondára alapítja s nem tudni, a compositiót, vagy a lélekfűstő orót csudáljuk-e inkább benne?

Főhősében, Toldiban megvan mind azon tulajdon, mely őt nemes lélekké avatja. Megvan benne a nemes büszkeség, midőn Laczi kórdósóro:

„Hő paraszt! melyik ut megyén itt Budára?”

válaszol:

„Hm, paraszt én! . . .”

„Hát ki volna ur más szóles e határban.”

Megvan benne a határtalan gyermeki szeretet anyja iránt, minok oly művel ut kifejezést legkivált búcsuja alkalmával:

„Kegyelmedet pedig áldja meg az Isten;
Áldja meg az Isten ezen a világon:
Meg a másikon is, szívemből kívánom.”

Megvan benne a hazaszeretet s fejedelme iránti hűség; nagylelkűség és ellen-ségei iránti könyörűlatozás.

Ki látóki hitével megteremtette „Toldi”-t, szólják-e annak egyéb műveiről, „Toldi szerelme” és „Toldi estője”-ről? avagy „Huda halálá”-ról, melyek mindegyikében olyan alakokat teremtett meg, hogy azok ólni fognak mindaddig, mig ez a föld és az órnio leon.

Arany János, „Toldi” és „Huda halálá”-nak költője, Etele és Nagy Lajos korának órnio, hű és művészi tolmácsa saját korának is. Mind hangokat tudott ő találni a nemzetnek kóservos napjaiban, mikor kapva kapott minden parányi órnio, mely órnio vagy mámorítólag hason a szibbadi tagokra. Órnio szabadságot a nemzet, mely kiejőgítés vágyait akkor, midőn a lávadó bélyegő órnio homlokára s a bitó kinyai fojtották vissza szabadságszóját.

„A ruh golyó”-ban hű képét állítja élönk ama kétségbeójtó állapotnak. Az árva golyót „négy korítás, négy magas fal” közé zárták, s hogy még a menekülhetős roményótl is megfoszzák, elintszik szárnyait. Az órnio ugyan felnezhethetne, de arra ninesen semmi kedve, mert szabad golyók szállnak ott jobb hazába, ugy szeretno velök együtt szállani

„Mészre, mészre
Fengerekre,
Csak hogy el van métszvé szárnya.”

Nem izgalmas szó, nem forrongás, melynek kínos emlékei még hangosan intettek a közelmúlt idők gyászára; sem ábrándképek oly szabadság után, melynek fájdalmas kiócsadása lehetett volna csak következménye, minthogy Arany maga is kótkodását fejezte ki jogossága iránt, s a „Hablalkok” kétségbeójtásával kiált föl:

„Hát ez a szabadság napja,
Mely így éget és vakít?
Mely szob nem látogatna
Hörtőnk gyász alkakit?
Oh! ez égő lángözölőhöz
Gyenge szoműnk nem szokott . . .
Menjünk vissza börtőnkbe!
Kedve félhomály van ott.”

A szabadságharc leveretése után be-következőt gyászos időszakban a megnyugtatás és az óngesztelés jellemzi költőzetét. A költő fájdalma és roményo az — vigasztalód-jatok. Feljúl lelkében a nagy catastropha emléke, kétképek gyanánt olvonnak előtte az izgalmas napok szenvedései; álmodik gyászról, aztán feljúlunk lelkében a harcok rórnio, vórpatakat lát mindenfelő sokát. Majd ólmokódnak a régi képek, kigyul ujra a szabadság napja, hallja a győzölni riadó hang-jait. Ónfokódtsógo új s ódovobb álmodat szó, melyben ugy közpeli, hogy már is a boldogság igője hangoztatja be az egész földet, s mintha magok a sír lakói is felocsudnának álmaikból s ódvözölnek a szabadság hajnalát. Szívónok ólmultak keserűségei és lázas órnio-mel mondja szent homájk:

„En bíszek! — gyálatat volna kételkednem
Költő nagyságodon és dicsőségodon . . .”

Aztán tovább szóvi álmodozását, mig el-hat hozzá órnio a szabadsághősök vig órnio-kónok s így kiált föl:

„Koszorukat ide! —
Hol ily tűz az ifju s hol ily ifju a vén,
Nem lehet a nemzet, nem ólvo halott!”

A szabadság derengő hajnalának hatását is ószreveszzük műsáján, s ki azelőtt balzsamot csopogtotott a sajgó sebekre, most kitarásra buzdítja nemzetét. Az országban Kazinczy emlékére megindult finnepélyek alkalmából, midőn a nemzet ajkán megzendült a „Rendületlenül,” irta:

„Hallottad a szót „rendületlenül”?
Ábránd, hitéség, mult kogy, javak,
Lenn a sikánló tér, nyomas felül,
Vész és gyálatat el ne rántsanak!
Oh órnio meg e szót: árhan és apályon
— Szirt a habok közt — hűséged megálljon.”

A legnagyobb magyar emlékezetőre irt művében a honfű, az órdemok lelkes magasztalása nypr kifejezést s egyszerűmind lát-noki jóslattal zong egy jobb roményt a gyászoló nemzet fölől, mert:

„Nép, mely dicőit, magasztalt így magasztal,
Van élni abban hit, jog és erő.”

Roményihez irt szép költőműnyo szintén hirdeti a nemzet újra órnioésének, de már azon korszakban, mikor a nemzet maga is hitt egy szabó jövőkben:

„Most a roménynek így hangját, Roményi,
Világ el nyugotra, zongó búrdon;
Hirdelme szórtos föl a világnak,
Hogy újra órnio, újra él e hon.”

Három nagy kor dálnoka, ki Etele és Nagy Lajos korának alakjait, saját korának órnioését és hangulatát vonta köbe órnio s azonkivül új meg új alakoknak adott lételt képzelete, kinek órnioésű művel újra órnio-tették honaszorelműnköt s az órnio dicsőség iránti lelkesedőnköt, kinek tudományos művelben a nyelv és islés törvényeit s a magyar próza remekűgőnek póktányait látjuk, hosszú szenvedés után órnioésű.

De nem! Elköltözött az ember; a költő miénk, a nemzető marud végiglen; a nemzető, mely nevét és dicsőségét szent örökség gyanánt birandja.

Ezután Müller János VIII. oszt. tanuló szavalt el Arany Jánosnak „A dalnok hája” című gyönyörű költeményét. Végül a főiskolai énekhar a Hymnus két versszakát énekelte el a ezzel a kegyeletos ünnep véget ért.

Toldy Miklósról.

Az akadémia múlt hétfői ülésében Szilády Áron nagy érdekű felolvasást tartott a Toldy-mondáról.

Régi vitás kérdés, hogy a Toldy-monda honnan eredt, itthon a hazában támadt-e, vagy a mondák, mesék rondos vándorlási útját megtéve, idegen földről jutott hozzánk. Toldy Ferencz abban a véleményben volt, hogy Toldyban mithoszi alakot kell sejtőnk, az ősidőkből származó óriások megőrzött emlékét. Greguss francia származásra ismert a mondában, Heinrich Guisztáv pedig itt is német forrásokra akadt. Egyedül b. Kemény Zsigmond volt, a ki a Toldy-mondában csupán a következőkkel, jellemzői visszásságokból azt magyarázta, hogy hőse nem lehet köpzelt, mondai alak, hanem történelmi személynek kellett lennie. Ezt a feltevést Szilády Áron tanulmánya dokumentumokkal bizonyítja. Hogy Toldy történelmet Ilsvai krónikákból ismerhette, arra van bizonyág, de a krónikák el-tűntek. Szilády nyomról nyomra követi Ilsvai elbeszélésében a történelmi vonatkozásokat, magát a Toldy nevet is nyomonza, sőt a Toldy és Miklós névhez fűszelő magyar, tatár, ujjur meséket is sorba vizsgálta, de ezek nem nyújtottak alapot. Ilsvai szerint Toldy Nagyszalombán született; utána kellett tehát kutatni, hogy Biharban, vagy Nógrádban. Mind a két helyen éltek Toldyak. Bihar megyében még a XVI. században is sok a Toldy-név s feltűnő az előzetes, hogy mennyire szeretik épen a Toldy Miklós nevet használni. Már ez sejteti, hogy kegyeletos visszaemlékezés a család egy neves tagjára. Ilsvai a Toldy születési évét 1320-ra teszi. Krónika-írók rendszeren csak akkor használnak évszámot, ha bizonyosak benne. Keressni kell tehát a XVI. század okirataiból, hogy hol találjuk igazolva a Toldy-monda egyes eseményeit s annak hőst mint történelmi személyt. Valóban rá is talált Szilády a korosított okiratokra. 1354-ben a pozsonyi főispán Toldy Miklós volt. Ugyanez 1359-ben királyi levéllel küldetik Flórenczbe, hogy két orozslánt hozzon el onnan Lajos király budai udvarába és az a levél mint nagyerejű embert említi Toldyt. Toldy 1365-ben ismét Flórenczben volt; a flórenczi levéltárban van erről az okirat, mely a Flórenczben összegyűlt vegyes csapatokról („fehőrcsapat”-nak hívták) szólván, ott levők közt említi: Comes de Nicolaus Toldy. A „fehőrcsapat” történelmet bővebben kutatva, bizonyára még több adatot is találunk. Egy 1383-iki okirat szerint „magister Nikolaus Toldy” szabolcsi főispán. 1386-tól ismerünk Szabolcsban új főispánt. Szilády itt kételkedik Ilsvai azon állításában, hogy Toldy 1382-ben halt volna meg, mert maga is úgy említi, mint elaggott embert, pedig alig lehet, hogy 62 éves korában már oly törődött lett volna, milyennek leírja. Ilsvai a krónikákból merített eseményeket nem a történelmi sorrendben írta meg; úgy látszik, már bizonytalan, ingadozó adatok lettek akkor azok; de az eseményekből nem egyre rá lehet deríteni a történelmet világát. Szilády még több adatot is sorolt föl a tanulmányát azzal végezve: be van bizonyítva, hogy Toldy élt, történelmi személy volt s nem kell tovább a mondák világában, hanem a levéltárakban kutatni utána, hogy még többet megtudhassunk.

Az akadémiai tagok, mint az „Egyet-értés”-ben olvassuk, sajnos tapasztalták Szilády-nak, ki az irodalomtörténet egy novatoros kérdését sok hamis feltevés után ily szerencsésen megoldotta és a magyar költészet egy fényes alakjának a történelmi is meg-találja helyét.

A felolvasásra dr. Jozsenszki Sándor az Egyetértésben a következő érdekes adatokat közli:

Szilády Áron felvető a kérdést, honnan való Toldy Miklós? Vajjon a bihari Nagyszalombán, avagy a nógrádi Told község volt-e hazája? Arany, Toldy és főszékét Biharba, Nagyszalombára helyezi; Szilády Áron azonban a Laczfay András serögének útjából ítélve, úgy látszik, nem hajlik a nézethez s így Toldy Miklós-nak talán inkább nógrádi származását hajlandó elfogadni. Meglehet, sőt valószínű hogy mindkét nézet ismét csak feltevés marad. De az utóbbi nézet mellett egy figyelomre méltó körülmény szól, az t. i., hogy a nógrádmegyei Toldon, Toldy emléke a mai napig is a legélőnekben él. A toldiak még most is büszkeséggel mutatják a rét közepén fekvő kápolna alakú épület — ma is néhol föl magas — falait, mint „Miklós” templomát; közel ehhez az őblös kutat, Toldy Miklós kútját, melynek nehéz kőlapját csak ő bírta felemelni; s ott látszik még romjaiban a felső-toldi völgy hozójai között, falai után ítélve egy kis, de erős kastély, a Toldy Miklós „portája.” És ha a nép itt oly szívósan ragaszkodik a közvetlen előtte levő s előtte pusztuló emlékekhez, lehet-e állítani, hogy tradíciói csak a köpzelt világába tartoznak?

Hogy Toldy Miklós létezett s hogy Toldon élt, arra egy további adatot vélek következtetni abból, hogy a f.-toldi mondák szerint, Toldy Miklós alakja nem mythikus; de emberi — gyarló emberi. A közönség még az idők transzparenson sem engedi hagyományait a rendkívüliség és titokszorúság kódóba burkolni.

Felső-Toldon a falu vénei, részleteiben sok változathoz hasonlít „Toldy” Miklós történetét. Ama névtelen író hírlapi közleménye a „Toldy-legendáról,” melyet értekezésében Szilády ur is felemlített, csak egy kis, kiszakított epizodszerű része a mondának, melynél sokkal teljesebb s összefüggő „legendák” élnek a nép száján.

A két Told község — alsó és felső — egy szűk völgyben, mindenütt erdőkkel kerített hegyek között fekszik, melyek csak nem régen is rongogezek voltak. Nógrádmegye néhány öreg táblabírójánál maig is fennmaradt a tradíció, hogy Told községének lakói igen veszedelmes emberek voltak, kik gyakori összeütközésbe jöttek a tekintetes vármegye büntető hatalmával. Történet volna a régi időkben, hogy a vármegye már egyszer mégis megszakván a folyton dúló toldiak garázdálkodását, mint-hogy semmiképen nem birt velők, elrendelte a falu széthányását. Az állítólag így megsemmisített falu két végén épült azután később Alsó- és Felső-Told. A roppant erejű és vitéz Toldy Miklós nemzetségének leszármazói lehetnek talán a dúló toldiak?

Nem messze Toldhoz osik Tar község is. Tar kövönő történelmének híre jár ott még mai napig is. Sőt a Tarok ma is előszörötöl korosítottak fiaikat Lórencznek. Nehány év előtt is élt még Taron, egy Tar Lórencz, egy nagy erejű férfiu híreben álló ember, a ki erejéhez való mosterséget választott, mert kőfaragó volt. Nem lehetett Toldy Miklós a vidék, utódaiban is szertelen egyéneinek egy kiváló alakja és őse?

Egy öreg gazdától hallottam elbeszélni F.-Toldon, hogy a község, a fontosabb említett széthányás előtt „Nagyszalombán” volt. Vajjon nem itt kell-e keresnünk Toldy „Nagyszalombát”? Előlg legyen tőlem a mozzanatokra és tradíciókra felhívni a hivatottak figyelmét.

Érdekes volna tudni, hogy élt-e a bihari megyei Nagyszalombán annyira a Toldy Miklós emléke, mint Nógrádban?

Néhány év előtt F.-Toldon, Toldy Miklós történelmének több variánsát hallottam, melyek egyikére még ma is emlékszem.

A monda a következő:

Épen szónahordás volt, a mikor az országjáról katonák vonultak át a toldi völgyön; és a csapat vezető, — a „király” — azt kérdezte a munkásoktól, hogy merre fekszik Hollókő vára. Miklós felkapta a közönség levő csatlórudat s kifeszítve karral mutatta meg

az irányt. Miklós nagy ereje feltűnt s bár legott katonának hívták, de még sem ment el.

Az öreg Toldynak két fia volt, Lórencz és Miklós. S az anya minden kegyét és szeretetét Lórenczre pazarolta, ki nagy ur is lett; míg Miklóst csak paraszttá nevelte. Miklóst bántotta a különbség, míg egyszer összeveszett bátyjával s nagy haragjában megölt. Toldy Lórencz kedves embere volt a királynak, Miklóst tehát börtönbe vetették.

Történet azután, hogy nagy veszedelmebe esett az ország. A királynak oros emberekre volt szüksége, s visszaemlékezett a nagy erejű Toldy Miklórra. Nyomban „stafétát” is küldetett érte Toldra, de Miklós nem volt már ott. Kerestette azután őt a király mindenütt, míg végre rájűtöttak, hogy Toldy Miklós a budai börtönben sínlődik. Legott magához hívatta a király s kéri tőle, vajjon meg van-e még nagy ereje és tudna-e még nagyokat eszelekedni? Toldy azt válaszolta, hogy a börtön eleigazta ugyan, de ha jól táplálkoznék, még egyszer próbára merné tenni erejét. A király rendelést tett és Toldy Miklós egy kondorkását kért. A király másnap ismét megkérdezte Toldy Miklóst, hogy vissza jött-e már az ereje? De Toldy tagadólág válaszolt. Így folyt ez hat napig; míg a hetedik napon azután Toldy maga jelentő, hogy a bő táplálkozástól már megjött a régi ereje. S akkor felkapott a mindig börtöne körül őlésködő lovára, mely olyan „vén gebő” fajta volt, hogy más ember rá se ült volna; de a mikor Toldy Miklós ült rá, mindjárt olyan paripa lett belőle, hogy álltából ugratott keresztül rajta egy kaput.

Itt vége szakadt az egyik mesének. Sok hasonlósága van annak Ilsvai krónikájával. Vajjon melyik kölesönözta azt, a krónika-s, vagy a nép?

Avatott kezekben az összes mondák ismerete, azoknak egymással való egybevetése, a pusztuló emlékek, talán birnának oly erővel, hogy hivatottjaink megállapíthatnák a nemzeti hő honosságát.

H I R E K.

— Népességmozgalom. Hala srou a lefolyt október hóban meghaltak összesen 29-en; ezek közt volt férfimű 22, nőnemű 7. Október hóban született összesen 50; ezek közt volt férfimű 41, nőnemű 18. A születettek száma tehát 30-al mulja felül a meghaltakét. E számok az egyes felekezetek közt a következőleg oszlanak meg: református meghalt összesen 16, ezek közt volt férfimű 14, nőnemű 2; született összesen 30, ezek közt férfimű 22, nőnemű 8; a reformátusok közt tehát a születések száma 14-gyel mulja felül a halálozásokét. Katholikus meghalt összesen 18, ezek közt férfi 8, nőnemű 5; született összesen 29, ezek közt volt férfimű 19, nőnemű 10; itt a születések 16-tal mulják felül a halálozásokat. Izraeliták közt halálozás nem volt; született 1 fi.

— Lovásárlás katonaság számára. A szegedi 2. sz. löállító bizottság több tagja november hó 12-én este Hala sara örökös lovásárlás vőgott. A bizottság 2—4 éves csikókat vősz és pedig 200—325 frton. Figyelmetetjük a gazdalkodásról, hogy a kiknek eladó csikái vannak, a bizottságnál jelentkezzenek. Jelentkezni lehet november 13-án hétfőn a városháza udvarán s oda kell vezetni a csikókat is, hol azokat, ha alkalmasoknak találhatnák, a bizottság rögtön megvásárolja.

— Az agyonlőtt cigányloány. Munkáltatták a multkor, hogy a mult hó 16-án egy Rostás Teréz nevű 6 éves cigányloányt a vasút mellett agyonlőttök. A tett elkövetője még nem került ugyan kézre, de a vizsgálat már a nyomában van. Thorma Antal rendőrhíztos és Mura hadnagy ugyanis a mult hó 29-én a mintakert mellett egy gyanús cigányt fogtak el, a ki igen jó három loval ment arra a szegedi úton. A cigány Krupaos János nevű, 34 éves ember, a lovak tulajdonjogát nem tudta igazolni s ezért a börtön letartóztatán. Krupaos azonban ellenállott, el akart szabadni, a dr. Dohó ur tanácsjára állott be,

hol egy szalmakazalba rejtőzött; itt egy Kardos István nevű napszámosra, a ki többedmagával a biztos segítségére ment, s őt a kazalban megtalálta, revolvert fogott; de látván, hogy sokan vannak ellene, a revolvert elvetette s újra elfutott, míg végre Figura Antal földjén megfogták és bekísérték. Az üldözés közben Musa hadnagy utána is lőtt a cigánynak, de nem találta el. A Krupacztól elvett hatszövű revolver megvizsgáltatván, kintúnt, hogy a multkor meglőtt cigányleányból kivett golyó hasonlít az ebben volt töltvényekhez, mire Krupacz csakugyan be is vallotta, hogy a leánykát az ő revolveréből érte a lövés. Erre vonatkozólag azt állítja, hogy míg ő október 16-án többedmagával Kovács Fülöpné kocsmájában mulatott, revolvere Kolompár György cigány sátorában volt elrejtve. Kolompárnak egy nagyobb leánya előkereste a revolvert s az lőtte meg Rostás Terézt. — Hogy e vallomás megfelelő-e a valóságnak, azt a további vizsgálat feladata lesz kideríteni; Kolompár György és leánya ez ügyben legközelebb főgnak kihallgattatni.

— Az országos tanítói nyugdíjalap özv. Biró Mihályné asszony és gyermekei részére 168 frt évi nyugdíj utalványozott ki.

— Adakozás Arany János szobrára. Multkori felhívásunknak már is szép sikore van. Az Arany-szoborra eddig hozzánk befolyt adományok a következők:

A főgymnasium tanárkara 15 frt.
 (Ehhez járultak Gaál Endre 2 frt Zámbo János 1 frt Balajthy Dénes 1 frt Dr. Dobó Menyhért 3 frt Csontó Lajos 2 frt Billing Elek 2 frt Péter Miklós 1 frt Biczó Géza 1 frt Szathmáry Sándor 1 frt Kiss László 1 frt.)
 Dr. Farkas Imre 5 frt.
 Tóth János 5 frt.

Összesen: 25 frt.
 Ehhez hozzáadva a multkor omított adományt, összesen gyűjtésünk tesz eddig 27 frtot.

— Biczó Géza, a főiskola újon választott rajztanára a hó 8-án érkezett meg városunkba állomását elfoglalni. Mint a „Nagykoros”-ben olvassuk, Biczó ur a közpömfűvészetitársulat az ideai pályázatában részt vesz egy „Cziczázás” című festményvel. A kiknek Biczó ur a legújabb művét alkalmas volt látni, nagy elismeréssel nyilatkoznak annak ölethű és jellemző alakjairól s általában a festmény művészi kiviteléről. A nevezett lap szerint a „Cziczázás” határozott halálát tüntet fel a művész eddigi műveihöz képest.

— A vasút. Budapesti lapokban olvassuk: „A budapesti zimonyi vasút budapest-szabadkai vonalrészén a kiskőrös-kalocsai szárnyvonalán a múltan rendőri bizottság albizottsága október 27-én teljesítette a bejárást Nagy László, a m. kir. államvasutak főfelügyelőjének vezetője alatt. 27-én reggel indultak el Szabadkáról s délig Kis-Körösig haladtak, innen délután Kalocsára mentek s csak másnap tértek vissza Budapestre. A nyílt pálya teljesen kész, a távirtdai és jelző közlékek azonban még nincsenek felállítva, mert a kormány ezek szállítására végső határidőül november 15-öt kötötte ki a szállítóval szerződés szerzőleg. A múltan-rendőri bejárást most már okvetlenül meg fog történni legkésőbb november 15-ig s ezután a vonalrész 15—25-ig kitárolható határnapon ünnepélyesen megnyitva, át fog adatni a forgalomnak.

— A gyujtogatás ügye. Fölemlítettük a multkor azt a hírt, hogy a gyujtogatás vádjá miatt elfogott és Kalocsára hozzáított Lekky Mária állítólag szabadlábra helyezett volt. Ujabban arról értesülünk, hogy Lekky Mária nincs szabadon bocsátva s a vagyonára elrendelt fenyítő zárlat nem oldatott fel. — A gyujtogatás ügyében a vizsgálatot Duák Péter törvényszéki jegyző viszi.

— Klémi csapások. Az adriai tengor északi partvidékén óriás viharok dúltak a mult héten. Minőből írják, hogy ott a mult szombaton oly roppant szél fűt, a minőre még nem emlékeznék. Minden hajó, melyet a vihar a kikötőn kívül kapott, elpusztult. Tirofiban és felső Olaszországban árvizek pusztítanak. A

Sirocco nevű szél megindult a tenger felől s a felhőszakadások s a folyamok mindenfelé kiöntöttek. Az árvíznek számos emberélet is áldozatul esett. Egy helyt (Bruckben) az árvíz a tetetől kinosta a koporsókat. Magyarországon a Rába vidékéről szintén árvizeket jelentenek.

K Ö Z G A Z D A S Á G.

A búza-üszög ellen.

A földmivelés-, ipar- és kereskedelmügyi miniszterium nyomtatott utasítást adott ki a mult hetekben, melyben le van írva azon mód, a mely szerint a búzának üszögösödését legkönnyebben meg lehet akadályozni. Közöljük e füzetkéből a következőket:

Ha üszögös búzát használtunk vetőmagul, akkor a következő évben ismét üszögös búzát fogunk aratni, mert a búzával együtt az üszöggomba magvait is elvetették. Az üszög kiirtását tehát már a vetőmagon kell kezdeni, annak okszertü előkészítése által.

Sajnos, hogy ez még oly győron történik, pedig a kár, a mit az üszög okoz, igen jelentékeny lehet; nem tartozik a ritkaságok közé, hogy a búzának 30, 40, 50, sőt még több százaléka is üszögös. Minden túlzás nélkül lehet azt mondani, hogy különösen minálunk Magyarországon, a hol a búza a fővetemény és óriási mennyiségben természetik, óvnto, különösen pedig oly években, midőn sok üszög mutatkozik, sok millióra menő nemzeti vagyon megy tönkro az üszög miatt. E kár pedig annál sajnálatosabb, mert egyes egyedül az illető gazdák hanyagsága az oka, mert ha ők a vetőmagnak szánt búzát szabályszerűen csáváznák, a nagy baj omítottosra sem miltó csököltségget tenne ki, sőt kedvező körülmények között teljesen megszűnnék. Hogy a szabályszerű csávázás hasznos, sőt rendkívül hasznos, azt már ezer meg ezer gazda tapasztalta.

A búza csávázásának a legezöl-ravezetőbb, legsikeresebb módja a következő:

1/2 kilogramm rózgálicz (kókkó, kék-gálicz) porrá törtetik és mintegy egy liter forróvízben feloldatik. Ezen oldat egy 4—5 hektoliter nagyságu kádba öntetik, a melybe megelőzőleg 100 liter kut- vagy folyóvíz töltött. Az egész folyadék egy párszor jól felkavartatik és akkor a csávázandó búzából 250 liter töltetik a kádba. A búza beöntésének az a legezöl-szerűbb módja, hogy a kád fölé egy ritkaszemű szitát tartunk s orro átjűk a búzát, mert akkor lassanként és olaszódottan körül a búza a folyadékba és a könnyű magvak, különösen pedig az üszöggel teltok, felszinen maradnak s innen könnyen lemerhetők.

A csávának mintegy tonyórnyi magasságra kell a búza fölött állania. Ha nem horítja ily magasságra a búzát, akkor megfelelő mennyiségű vizet kell hozzá tölteni, hogy a víztől megdagadó búza később ne álljon ki a csávából. A csávában 12—14 óra hosszat marad a búza, ez idő alatt egy párszor felkavartatik, hogy a búza között levő üszöggel telt szemek a felszínre kerüljenek; ezeket minden keverés után le kell morni s eltávolítani.

A mondott idő múlva a csávázott búza, mely e közben a csáva legnagyobb részét felitta, és melynek térfogata jelentékenyen megnagyobbodott, kivétetik a kádtól és szellős helyen szótöröggtetvön, szárítva vágott néhányszor átlapátoltatik. A szárításnál arra kell ügyelni, hogy a búza fel ne melegedjék, mert különben a búza csirakópossága könnyen kárt szenved. Az ily módon kezelt búzát lehet már 5—6 óra múlva vetni kézzel, 24 óra múlva pedig géppel is.

A csávázás e módja valamennyi fűszög-mag csirakóposságát őrli a nélkül, hogy az egészszégu, ép búza csirakópossága kárt szenvedne. Ha azonban géppel csávelt búzát csávázunk, a búza egyrésze csirakóposságát olvaszti. Ugyanis

különösen a dob gyors forgásánál sok mag megszórul, azaz esakélyebb, mélyebb repedések keletkeznek a magon, melyek gyakran csak a magyító üveg segítségével láthatók. Ha már most a csávázásnál a folyadék az ily repedéseken át az embryoig hatol, akkor annak csirakóposságát egészen őrliheti.

Ezen okból nagyon ajánlatos, hogy a vetőmagnak szánt búzát ne géppel, hanem nyomtatás által vagy kézi csávelt csáveltessük ki.

Ha pedig bármely okból kénytelenek vagyunk géppel csávelt búzát csávázni, akkor próba-csávázás és csiráztatás által határozzuk meg, a búzának hány százaléka veszt el csirakóposságát a csávázás által, magától értetődik, hogy ezen százalékok szerint megfelelőleg nagyobbra szabjuk a holdankénti vetőmag szükségletet, hogy a vetés megkivántató sűrűségű legyen.

Az ily csávázási és csiráztatási próbára előgszöges 100 búzaszem, mely szabályszerűleg csávázandó és egy virágseröppe elvetendő. A kikelt növények számából igen könnyen megállapíthatjuk: a búzának hány százaléka ment tönkre a csávázásnál.

Ingatlanok forgalma.

A folyó október hó első felében a következő adásvételek történtek Halason:

Csere Páp István és neje Batiz Mária házat vettek Budai József és neje Breoska Rozáliától. Farkas Imre majnai lakos zsanai földet vett Farkas Alajosné Petrus Judittól. Sós Hona Adám Mihályné zsanai földet vett Farkas Alajosné Petrus Judittól. Szalai Csorzó Imréné Petrus Erzsébet szőlőt vett Szalai Csorzó Imréné Csapi Jenos házat, földet, nádat vess Csapi Sándortól és nejétől Lszanyi Erzsébettől. Körösi Mihályné Vida Mária házat vett Nagy Sarkadi Sándortól. Gaál Lajos és neje Turoczky Janka földet vettek Nagy Lóki Andrástól. Bakoni György és neje Kovács Ilkón Ersei sekértői földet vettek Beze Imrétől. Harsó József és neje Teglas Mária debreci földet vettek Harsóknál Józseftől. Krámer János és neje Király Gyenge Mária boglári földet vettek Matkó Julianna és Mária testvérektől. Poloznik Pál és neje Császár Anna boglári földet vettek Balog Joakhtól. Barina Kötönyi György boglári földet vett Balog Joakhtól. Nagy Kolozsvári Imre és neje Monda Mária veteményest vettek Páprika Jánostól. Szalai Csorzó Imre házat vett Jung Jánosától és fiától Jung János és neje Holti Julianna házat vettek Nagy Tyúkos Lajostól. Páló Mihály és neje Keresztes Julianna szízi földet vettek Figura testvérektől. Nagy Sándor János hagyatéka átírtott gyermekeire Imre, János, István és Rozáliára. Sándor János és neje Páp Takács Julianna fohözállási földet vett Páp Takács Antaltól. Harányi István szőlőt vett Kárbai Ludvig Lajostól. Makai István és neje Komlós Zsuzsanna házat vettek Szilágyi Judittól. Topán Mihály és neje Orbán Klára szőlőt vettek Komlós Sándortól. Kovács József és neje Puskás Zsuzsanna szőlőt vettek Tegzes Sándortól.

TERMÉNYEK ÁRA.

	Budapest.	Halason.
	nov. 2.	nov. 4.
Búza	100 kiló 9 frt 65 kr.	100 liter 6.50—7 frt
Rozs	7 frt 15 kr.	4 frt 20 kr.
Kukorloza	5 frt 5 kr.	szákgja 1 frt — kr.
Árpa	6 frt 32 kr.	100 liter 3 frt 50 kr.
Zab	6 frt 25 kr.	2 frt 30 kr.
Köles	6 frt 5 kr.	— frt — kr.

Egyéb termények Budapest, november 2.
 Hove mag: 51—60 frt. Repeseolaj: 36 frt — kr. Diuzsólaj: 76 frt 50 kr. Szalonai szárított len: — — szárított vörös: 70 frt — kr. Fűszöl: 70 frt. Olvaszott fűgyű: 54 frt. Víz: 124—126 frt. Szalmóna 35 frt — kr. (Mind 100 kilogrammonként.)

Külföldi áruárak nov. 2. Magyarországi van, melyek portos kilogrammjá 57—59 kr., Hata nehöz: 60—61 1/2 kr., könnyű 60—61 kr. Szódtól nehöz 50—57 kr., könnyű 50 kr. Oláhországi 55—61 kr. Szerbini 58 1/2 — 61 kr. Kletvaly: páronként 45 kilógr. s azonnal 4% -os levonás.

Korda Imre, fololón merkosztó és kiadó-tulajdonos.

NYILT-TÉR.

Hilakavita István ut vaskezesedésében egy tanonca felváltik.

Horváth Antal szalmóster egy tanoncot felvett, esetleg ruházattal is ellátja.